

Apor Péter: Metamorphosis Transylvaniae

Szerző hangoskönyv @ 2011/01/09

Alcím: avagy az újmodi Erdély (1736) | Közreműködött: Fodor Tamás, Schnell Ádám

Hangmérnök: Gera Csilla, Varga Károly | Zenei szerkesztő: Kakó Gyula

Szerkesztő: Dániel Ferenc | Rendezte: Dániel Ferenc

Kiadó: Magyar Rádió (2002) | Műfaj: Történelmi, néprajzi leírás, korrajz

Játékidő: 03:02:23 (182:23) | Bitráta: 96 kbps / 32 kHz / stereo

Apor Péter sokat és sokfélét írt – verset, emlékiratokat, családtörténetet – de maradandó alkotásaként a Metamorphosis... című munkát szokás számontartani. A mű dokumentum-értéke rendkívüli. A kutatás is – különösen a régebbi – ilyen vonatkozásban foglalkozott vele. Az erdélyi nemesi életformát alaposan, belülről ismerő ember tempós részletességgel, hitellel számol be a még éppen csak avulni kezdő ősi szokásokról, viseletekről, a régi nyájasságokról, utazásokról, lakodalmi és esküvői módokról, káromkodási, imádkozási formákról stb. Történelmi, néprajzi, nyelv- és művelődéstörténeti szempontból páratlan és pótolhatatlan mű.

Apor könyve nemcsak a szakemberek vagy a kuriózum-kedvelők számára érdekes. Látszólagos irodalmon kívülsége, "formátlansága" ellenére – mint a régi magyar irodalom számos alkotása – esztétikai élményt is nyújt. Irodalommá teszi világképének, szemléletének egysége, a valóság ízei, formái iránti érzékenysége, láttató ereje, humánuma. Az új kiadás helyesírása a mai nyelvérzékhez igazodik, de megtartja az eredeti tájnyelvi sajátosságait.

<http://hangoskonyv.wordpress.com/2011/01/09/apor-peter-metamorphosis-transylvaniae/>

*

Apor Péter Metamorphosis Transylvaniae

AVAGY AZ ERDÉLYI RÉGI SZOKÁSOK ÉS RENDTARTÁSOK,
AKIK VOLTAK S MÚLTANAK, S ÚJAK SZÁRMAZTATNAK
METAMORPHOSIS TRANSYLVANIAE

AZAZ

ERDÉLYNEK, RÉGI EGYÜGYŰ ALÁZATOS IDEJÉBEN VALÓ GAZDAGSÁGÁBÓL E
MOSTANI
KEVÉLY, CIFRA, FELFORDULT ÁLLAPOTJÁBAN KOLDUSSÁGRA VALÓ VÁLTOZÁSA.

MELYEN AMINT ÉLETÉBEN SOHASEM KAPOTT, HANEM ERDÉLYNEK RÉGI
ALÁZATOS EGYÜGYŰSÉGÉBEN HOLTIG MEGMARADOTT, ÚGY A KÖVETKEZENDŐ
MARADVÁINAK ÖRÖKÖS EMLÉKEZETIRE ÍRT LE HAZÁJA FELFORDULT ÁLLAPOTJÁN
SZÁNAKODÓ IGAZ HAZAFIA ÉS GYÜKERES SZÉKELY

BÁRÓ ALTORJAI APOR PÉTER

VÉGEZTE PENIG EL MUNKÁJÁT

AZ 1736. ÉS ÉLETÉNEK 60. ESZTENDEJÉBEN, ALSÓTORJAI UDVARHÁZÁNÁL

Et haec meminisse juvabit

ELSŐ CIKKELY

Oka ezen írásnak

Kedves maradváink! Ezen régi erdélyi módot és szokást sokat gondolkodtam, ha deákul írjam-e le vagy magyarul. Végtére, hogy tisztábban és értelmesebben az dolgokat kitehessem, és a maradváink is jobban megérthessék, eltökélém magamban, hogy magyarul írjam.

Oka pedig ezen írásomnak az, hogy mivel ab anno 1687, amely esztendőben az német legelsőbbben bejőve, azoltától fogva látom minden esztendőben új-új mód, avagy amint az német mondja, náj módi vagyon, úgyhogy mentől inkább szegényedünk, annál nagyobb titulusra és cifrább paszamántos köntösökre vágyunk, és már az atyáink szokott eledelit meg sem ehetjük, hacsak német szakácsunk nincsen, és különbnél különféle drága étkeket nem főz; hogy azért azon időbeli bécsi szokás, amelyben, amint másutt is íram, más munkában, midőn erat pingvissimus vitulus et rarissimus titulus, maradváinknál éppen feledékenységen ne menjen, ami kevés eszembe jut, leírom.

Apor Péter (1676-1752) Székelyföldön, a háromszéki Altorja községben, a családi birtok központjában született, katolikus arisztokrata családban. Apját még születésének évében elvitte a pestisjárvány, így nevelését nagybátyja, Gróf Apor István főispán, főtanácsos, országos kincstárnok irányította. Előbb a kolozsvári, majd a nagyszombati jezsuita kollégiumban végezte tanulmányait, az utóbbiban jogi-bölcséleti diplomát szerzett. A jezsuita rendet később mindig nagy hálával emlegette. A Rákóczi-szabadságharc idején nem állt be a kurucok közé, de mégis gyanúba keveredett a császáriak előtt, s azok Brassóban huszonkét hónapra börtönbe zárták. 1709-től aktívan részt vett a közéletben, Küküllő megye főispánja és háromszéki főkirálybíró lett, majd bárói rangot kapott. A ranglétrán való emelkedésével elégedetlen volt, úgy érezte, tehetségéhez képest háttérbe szorult.

Írói műveinek többségét latinul írta. A *Lusus Mundi* (Világ játéka 1727) családjának történetét dolgozza föl, a *Synopsys mutationum* (Összkép a változásokról, 1749) korának eseményeit veszi sorra. Magasan e két mű fölé emelkedik, azonban a *Metamorphosis Transylvaniae* (Erdély átváltozása, 1736) című emlékirata, amely csupán címében latin, szövege a művelt székelyföldi nemes beszédstílusának ízeit villantja föl. Apor ezzel a művével írta be nevét a magyar irodalom történetébe, mivel az emlékiratnak olyan változatát hozta létre, amely nem az események elbeszélésére, még csak nem is az önéletrajzi részletekre irányítja a figyelmet, hanem a múlt tárgyi világának, szokásainak, erkölcsének megörökítésére vállalkozik. Mindezt

természetesen nem csupán hagyománytiszteletből teszi, noha ez is lényeges mozzanat írói magatartásában; emellett azonban saját korának visszasságait és erkölcsi züllését is élesebb fénnel tudja megvilágítani az emlékeiben megszépülő múlt fölidézése révén. A Bethlen- és Rákóczi-kori független Erdély anyagi jóléte, patriarchális társadalma, erkölcsi egyenessége szembesül itt a Habsburg-birodalom részévé süllyedt, súlyos adóterheket nyögő, bürokrácia és korrupció által átjárt ország életével s ez a szembesítés kitűnő korrajzot eredményez, mind művelődéstörténeti, mind erkölcstörténeti vonatkozásban. Apor írásának világos, sallangoktól mentes stílusa, bonyolult politikai események érintésétől való tartózkodása kevés tárgyi jegyzetet kívánt; annál több viszont az általa használt erdélyi tájszó, a ma már csak etnográfusok által ismert tárgymegnevezés. Ez utóbbiakat a szómagyarázatok között találja meg az olvasó.

Az itt közreadott szöveg alapjául a legújabb, de már kevésbé megjelenése után könyvritkaságnak számító kiadást választottuk: Metamorphosis Transylvaniae. Szerkesztette, az utószót és jegyzeteket írta Tóth Gyula Bp. 1972.

http://mek.niif.hu/06100/06187/html/mei16_180030020001/mei16_180030020001.html

